

Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ‘ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗΣ’

Η προστακτική εμφανίζεται σε Ενεστώτα και σε Μέλλοντα και στις δύο φωνές. Σημσιολογικά η προστακτική του Ενεστώτα δείχνει πως απαιτείται άμεση υλοποίηση της προσταγής χωρίς προϋποθέσεις ή άλλου είδους ενέργειες. Η προστακτική του Μέλλοντα αντιθέτως δείχνει πως η πραγματοποίηση της προσταγής περνά μέσα από άλλες διαδικασίες που προαπαιτούνται προκειμένου να φτάσουμε στην τελική υλοποίησή της.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ:

Προστακτική Ενεστώτα: *Lege, legite* = διάβασε, -ζε, διαβάστε, -ζετε. Ως ‘εντολή’ αφορά το παρόν, το ‘τώρα’ δίχως αυτή η εντολή να συνδυάζεται με την εκπλήρωση καμίας άλλης προϋπόθεσης.

Προστακτική Μέλλοντα: *Legito, legito, legitote, legunto* = να διαβάζεις, να διαβάζει, να διαβάζετε, να διαβάζουν. Ως ‘εντολή’ αφορά το ‘Μέλλον’ απροσδιόριστα χωρίς αναφορά σε κάτι το συγκεκριμένο, δίνεται δηλ. περισσότερο ως ‘συμβουλή’ παρά ως ‘εντολή’.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ:

Αν υποθέσουμε ότι ένας δάσκαλος δίνει την ‘εντολή’ στον μαθητή του «Διάβαζε», αυτή η ‘εντολή’ μπορεί να αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο μάθημα, σε μία συγκεκριμένη ύλη που έχει υπόψη του ο δάσκαλος. Τότε θα χρησιμοποιήσει την Προστακτική Ενεστώτα ‘*Lege*’. Αν όμως με την εντολή αυτήν θέλει να του πει να είναι πιο μελετηρός, να αγαπά δηλ. το διάβασμα, τότε θα χρησιμοποιήσει Προστακτική Μέλλοντα ‘*Legito*’.

Προστακτική Ενεστώτα Ενεργητικής Φωνής (ΚΑΤΑΦΑΣΗ)

- 1) **Για το α’ Πρόσωπο:** δεν υπάρχει γραμματικός τύπος, γι’ αυτό γίνεται χρήση του α’ ενικού προσώπου του Ενεστώτα Υποτακτικής προκειμένου να εκφραστεί όχι μία προσταγή, αλλά μια ‘ευχή’:
Romam veniam = Μακάρι να πάω στην Ρώμη.
 Όμως η χρήση του α’ πληθυντικού προσώπου του Ενεστώτα Υποτακτικής εμφανίζει κανονικά την Προσταγή: *Romam veniamus* = Να πάμε στην Ρώμη.
- 2) **Για το β’ Πρόσωπο:** υπάρχει κανονικά ως γραμματικός τύπος σε ενικό και πληθυντικό:
Romam veni = Πήγαυε στην Ρώμη. *Romam venite* = Πηγαίνετε στην Ρώμη.
 • Το β’ **ενικό** πρόσωπο της Προστακτικής του Ενεστώτα **δεν** το χρησιμοποιούσαν στην ομιλία ή στον γραπτό λόγο, ειμή μόνο στην περίπτωση που ήθελαν να δώσουν ‘συμβουλές’ γενικού κύρους, οπότε το πρόσωπο αυτό έπαιρνε την εικόνα του λεγομένου ‘Ιδεατού’ προσώπου:
Umqum rauperes adjuvas = Πάντοτε να βοηθάς του φτωχούς.
- 3) **Για το β’ Πρόσωπο:** αντί για τον γραμματικό τύπο της Προστακτικής μπορούσε να γίνει χρήση του β’ προσώπου του Μέλλοντα της Οριστικής, και με τον τρόπο αυτόν ισχυροποιείτο η Προσταγή έτσι, ώστε να γίνεται αναπόφευκτη για τον αποδέκτη:
Romam venies = Θα πας στην Ρώμη! (..δεν έχεις άλλη επιλογή!) *Romam venietis* = Θα πάτε στην Ρώμη.
- 4) **Για το β’ Πρόσωπο:** εναλλακτικά αντί για τους γραμματικούς τύπους της Προστακτικής μπορεί να χρησιμοποιηθούν οι Προστακτικές των ρημάτων *facio* = κάνω, *caveo* = προσέχω, *curo* = φροντίζω, συμπληρούμενες από μία “*ut*” ουσιαστική συμπερασματική πρόταση ως αντικείμενο, η οποία να δίνει και το περιεχόμενο της ‘προσταγής’: *Fac ut..(κάνε να..), Cave ut (πρόσεχε να..), Cura ut.. (φρόντισε να..).*

Συνήθως η εμφάνιση του “ut” κρινόταν περιττή, και παραλειπόταν. Η έγκλιση των ουσιαστικών συμπερασματικών προτάσεων, καθώς και ο χρόνος τους καθορίζονται από τους κανόνες της ‘Ακολουθίας των Χρόνων’:

Cura <ut> Romam venias = Φρόντισε να πας στην Ρώμη *Curate <ut> Romam veniatis = Φροντίστε να πάτε στην Ρώμη*

- 5) **Για το γ’ Πρόσωπο:** δεν υπάρχει γραμματικός τύπος ούτε σε ενικό, ούτε σε πληθυντικό αριθμό, γι’ αυτό γίνεται χρήση του γ’ ενικού ή πληθυντικού προσώπου του Ενεστώτα Υποτακτικής:

Romam veniat = Να πάει στην Ρώμη. *Romam veniant = Να πάνε στην Ρώμη.*

Προστακτική Ενεστώτα Ενεργητικής Φωνής (ΑΡΝΗΣΗ)

- 6) **Για το α’ Πρόσωπο:** εφαρμόζεται η επιλογή (1) με την προσθήκη του “Ne”:

Ne Romam veniam = Μακάρι να μη πάω στην Ρώμη. *Ne Romam veniamus = Να μη πάμε στην Ρώμη.*

- 7) **Για το β’ Πρόσωπο:** η χρήση του γραμματικού τύπου των ρημάτων με την προσθήκη του “Ne” δεν είναι συνήθης στον προφορικό ή δόκιμο γραπτό λόγο, ειμή μόνο σε κείμενα ποιητικά:

Ne Romam veni = Μη πας στην Ρώμη. *Ne Romam venite = Μη πάτε στην Ρώμη.*

- 8) **Για το β’ Πρόσωπο:** η συνήθης χρήση του προσώπου αυτού με άρνηση εμφανίζεται με τον Παρακείμενο της Υποτακτικής συν την προσθήκη του “Ne” κανονικά στον προφορικό και γραπτό λόγο ως δόκιμος τύπος: *Ne Romam veneris = Μη πάς στην Ρώμη.* *Ne Romam veneritis = Μη πάτε στην Ρώμη.*

- 9) **Για το β’ Πρόσωπο:** επίσης εναλλακτικά μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τα Nihil, Nemo, Numquam με τον Παρακείμενο της Υποτακτικής:

Numquam Romam veneris = Ουδέποτε να πας στην Ρώμη ή *Numquam Romam veneritis*

Nemini credideris = Σε κανένα μη δείχνεις εμπιστοσύνη ή *Nemini credideritis*

Nihil malum amaveris = Τίποτε το κακό μην αγαπάς ή *Nihil malum amaveritis*

- 10) **Για το β’ Πρόσωπο:** εναλλακτικά μπορεί να γίνει χρήση της επιλογής (4) με άρνηση, όπως *Fac ne...* (κάνε να μη...), *Cave ne...* (πρόσεχε μη...), *Cura ne...* (φρόντισε μη...), αλλά και στον πληθυντικό αριθμό ως *Facite ne...* (κάντε να μη...), *Cavete ne...* (πρόσεχε μη...), *Curate ne...* (φρόντισε μη...). Η έγκλιση των ουσιαστικών συμπερασματικών αυτών προτάσεων, καθώς και ο χρόνος τους καθορίζονται από τους κανόνες της ‘Ακολουθίας των Χρόνων’, όπως και πιο πάνω:

Cura ne Romam venias = Φρόντισε να μη πας στην Ρώμη *Curate ne Romam veniatis = Φροντίστε να μη πάτε στην Ρώμη*

• Όταν στην προστακτική υπάρχει άρνηση συνοδευόμενη από τα nullus, nemo, numquam, nihil, τότε μετά τα πιο πάνω ρήματα δεν μπαίνει η άρνηση “ne”, διότι τότε θα είχαμε δύο αρνήσεις:

Cura numquam mentiaris = Πρόσεξε να μη λες ποτέ ψέματα. Ή πάλι αν μπει το “ne”, τότε θα φύγει η άρνηση από τις πιο πάνω λέξεις: *Cura ne umquam mentiaris = Πρόσεξε να μη λες ποτέ ψέματα.*

- 11) **Για το β’ Πρόσωπο:** εναλλακτικά μπορεί να γίνει χρήση της Προστακτικής του ρήματος “Nolo = Noli / Nolite” συν το απαρέμφατο του ρήματος που θα χρησιμοποιούσαμε στην Προστακτική.

Μην αγαπάς το χρήμα = Noli pecuniam amare, ή *Μην αγαπάτε το χρήμα = Nolite pecuniam amare*

- 12) Για το β' Πρόσωπο:** εναλλακτικά μπορεί να γίνει χρήση επιλογής (3), για να εμφανιστεί η απαγόρευση ως αναπόφευκτη:

Non Romam venies = Δεν θα πας στην Ρώμη. Non Romam venietis = Δεν θα πας στην Ρώμη.

- 13) Για το γ' Πρόσωπο:** εφαρμόζεται η επιλογή (5) με την προσθήκη του "Ne":

Ne Romam veniat = Μη πάει στην Ρώμη. Ne Romam veniant = Μη πάνε στην Ρώμη.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

- 14)** Ενδεχομένως δυο προσταγές με άρνηση να συνδέονται μεταξύ τους παρατακτικά. Αυτό γίνεται με τους συνδέσμους *neve* (*neu*), π.χ.: *Μη στήσετε στρατόπεδο, ούτε να κάνετε επίθεση στους εχθρούς = Ne castra posueritis (Πάρακ. Υποτ.), neve impetum ad hostes feceritis (Πάρακ. Υποτ.)*

- 15)** Ο σύνδεσμος "neve" μπορεί και να προτάσσεται σε αρνητική προσταγή, αλλά και να συνδέει δύο αρνητικές προσταγές:

Neve veneris, neve cum eo locutus sis = ούτε να πας, ούτε να μιλήσεις μαζί του.

Milites neve castris exeant, neve hostes ad pugnam provocant = Οι στρατιώτες ούτε να βγουν από το στρατόπεδο, ούτε να προκαλέσουν σε μάχη τους εχθρούς.

- 16)** Ενδέχεται πάλι να συνδέονται παρατακτικά δύο προσταγές, εκ των οποίων η μία να είναι καταφατική, και άλλη αρνητική. Σ' αυτήν την περίπτωση βάζουμε τον σύνδεσμο *nec*, π.χ.:

Castra ponite, nec impetum feceritis ad hostes = Στήστε το στρατόπεδο, και μη κάνετε επίθεση στους εχθρούς.

- 17)** Η έννοια της προσταγής μπορεί να λειτουργήσει και στο «παρελθόν» με την λογική ότι «υπήρχε μία προσταγή / απαίτηση σύμφωνα με την οποία κάτι όφειλε να γινόταν, και τελικά αυτή δεν τηρήθηκε». Η έγκλιση που χρησιμοποιείται είναι η Υποτακτική. Όσον αφορά τους χρόνους:

α) ο Παρατατικός προκειμένου για μία εντολή που 'έπρεπε να γινόταν (=διάρκεια),

β) ο Υπερσυντέλικος για μια εντολή 'που έπρεπε να είχε γίνει (=ολοκληρωμένη πράξη στο παρελθόν).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ:

Έδωσα σε κάποιον μία προσταγή στο παρελθόν: «*μελέτα τα Λατινικά = stude litteris Latinis*». Αυτός δεν εκτέλεσε τότε την προσταγή μου, και τώρα εγώ βλέποντας ότι δεν έκανε αυτό που τότε τον πρόσταξα, τώρα του λέω:

α. «*Studeris litteris Latinis = Να μελέταγες τότε Λατινικά*», ή

β. «*Studuisisses litteris Latinis = Να είχες μελετήσει τότε Λατινικά*».

Αν υπάρχει άρνηση αυτή εκφράζεται με την πρόταση του 'Ne':

α. «*Ne impetum faceritis = Να μην κάνετε επίθεση στους εχθρούς*».

β. «*Ne impetum fecissetis = Να μην είχατε κάνει τότε επίθεση στους εχθρούς*».